

שער התשובה - פרק ט'

אבל אם תתכן התשובה מכל חטא אם לא, אומר בתשובת השאלה הזאת כי העונות שני מינים.

אחד מהם עונות (ס"א עבירות) שבין אדם למקום בלבד ככחש באלהים והמחשבות הרעות והמצפונים הרעים ולאין שבחובות הלבבות והרבה מחובות האברים אשר לא יחמוס החוטא בהם כי אם נפשו בלבד ואין אשמה עליו אלא להמרותו מצות אלהיו.

והמין השני עונות (ס"א עבירות) שבין אדם לחבירו והם שיש בהם ענין מעניני הרעה והחמס לבני אדם אם בגופם אם בממונם או בזכרם ומקבץ החוטא חמסו בנפשו בהמרותו את אלהיו עם חמסו ב"א. ומה שיהיה מן העונות והחטאים בין האדם לאלהיו בלבד תתכן לו התשובה מהם בעודנו בחיים כשיתעורר לקצורו וישתדל לשוב מעונו אצל בוראו ומן הדין עליו שתהיה התשובה מן העון במין שחטא בו אם יוכל שאם יהיה החטא בחובות הלבבות כלב הרע והמחשבה הרעה והנטירה והקנאה והשנאה והדומה לזה, התשובה ממנו ראויה להיות בהטבת הלב ואהבת הטוב לבני אדם והמחילה להם. ואם יהיה החטא באבר מאברי הגוף באכילת מה שאסר הבורא אכילתו והבעילות שהזהיר מהם וחלול שבתות ומועדים ושבעות שקר ראוי שתהיה תשובתו ממנו באותו ענין ובאותו מין שהיה חוטא בו עם שתוף הלב בכוונה לאלהים. וכל הענין הזה יתכן לאדם בחייו בעוד שהוא מאריך ימים עם בירור כוונתו (ס"א הכרתו) כשהוא מכוין לתשובה ולטהר נפשו מעונו אצל בוראו ובכמוהו אמר החכם (משלי ט) אם חכמת חכמת לך. אבל מה שיהיה מן העונות לאלהים ולבני אדם יקשה על האדם התשובה מהם לכמה פנים. מהם שלא ימצא העשוק או שימות או שמקומו רחוק ומהם שיאבד הממון מיד העושק ואין לאל ידו להשיב העושק לבעליו ומהם שהעשוק שמא לא ימחול לעושק במה שעשקו מהזיקו בגופו וספרו בגנותו ומהם שלא יכיר העושק את העשוק או שלא ידע סך הממון אשר עשק כמו שעשק אנשי קריה או אנשי מדינה ולא הכיר אותם ולא נתברר אצלו מספר הממון שלקח מהם בעול ובחמס ומהם שנטבע הממון האסור בכפלי מן המותר ואינו קל להוציא אותו ממנו אלא בהפסד הרבה חלקים מן המותר כמ"ש רבותינו ז"ל גזל מריש ובנאו בבירה בית שמאי אומרים מקעקע כל הבירה כלה ומחזיר מריש לבעליו ובית הלל אומרים אין לו אלא דמי מריש בלבד מפני תקנת השבים. וממה שתקשה עוד התשובה ממנו מה שנהג בו האדם עד ששב לו המעשה הרע דבק כהדבק המעשים הטבעיים אשר לא יקל להניחם כמו שכתוב (ירמיה ט) למדו לשונם דבר שקר העוה נלאו ואמר (שם יג) היהפוך כושי עורו ונמר חברברותיו וגו'. ומהם שפיכות דמים והריגת הנקיים בין בפגיעה בין בהליכת (ס"א בעלילת) רכילות במו שידעת מענין דואג בעיר הכהנים אשר גרם להרגם ברכילות תחלה ופגע בהם אחר כך כמו שנא' (שמואל א כב) ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים. ומהם עוד מי שגורם לאבד ממון חבירו ברכילותו אין עולה לו תשובה עד שירצה את חבירו אם בממון אם בפיוס ובכניעה למחול לו ולנשוא חטאו כמו שכתוב (מיכה ג) ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו. ומהם מי שבא אל הערוה והוליד ממנה ממזר כי החרפה לא תמוש והשבת המעוות אי אפשר לו (ס"א והשגת הטעות הזאת אי אפשר לה) כמו שאמר (איוב לא) כי היא זמה והוא עון פלילים כי אש היא עד אבדון תאכל ואמר הכתוב (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו. ומהם מי שהרגיל לשונו לכזב ולספר בגנות בני אדם ולדבר בהם ואיננו יכול לעמוד על זה מרובו (ס"א ואינו זוכר כ"ז לרוב ההרגל שהרגיל בו) מפני שאין לו תכלית אצלו וכבר שכח האנשים אשר דבר בו והכל שמור עליו וכתוב בספר עונותיו ובו נאמר (תהלים מא) ואם בא לראות שוא ידבר לבו יקבץ און לו ואמר (שם נ) אם ראית גנב ותרץ עמו ושאר הענין. והנה השוה הלשון הרע עם הגנבה והנאוף ואמר (ירמיה ט) ואיש ברעהו יתללו. וממה שתקשה התשובה ממנו מי שהדיח בני אדם בדת שבדה להם והכריחם להאמין בה ותעה והתעה וכל אשר יוסיף העם המאמינים בה יוסיף עונו ויכפל כמו שארז"ל כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה ואמרו ירבעם חטא והחטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו שנאמר (מלכים א טו) על חטאת ירבעם אשר חטא ואשר החטיא וגו'. ומשיג במין הזה מי שאפשר לו לצוות בטוב ולהזהיר מן הרע לאנשים תועים ועכבו מזה יחול ממנו או יראתם או בשתו מהוכיח אותם ותעו ולא הורה אותם הדרך הישרה כמ"ש (יחזקאל לג) הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש :